

Տարեգրանը գլխին է 7 ստորին (լիտերալ ծախսով): Օտարաբարձրա-
ցի բաժանարարները պիտի դնեն ալիս հասցեով. Յօ Կիլիմա. Յօ Դե-
մարյով Բրախուսով Դաշտով և Մառապա՝

Քիթիլիսով կարելի է օտարաբարձրի լադադրասան մեջ (Որդու-
նա տուն) է իմանալով ընդհանրապես ում:

පාලු

Մասնաոր յայտարարութիւն տպել տողոր պիտի լմարէ 10
Հասարակ տառի համար 1 կտպել արծաթ: Յայտարարութիւններ
տպվում են Հայերէն, Ռուսերէն, Ղրաղերէն, Յրանեիարէն, Գերմա-
ներէն եւ Թուրքերէն:

U. R. U. 2. 1. 6 S. 1. 1. 1.

Գրեմարում:—1871 և 1872:—Ն կրքին տե-
սու լի էն Ներքին բարք:—Գառառառառա-
կանն: Կենտրին դարձ:—Առաքելն տեսնո-
լի էն: Կենտրին լինելին զատադարձը: Գեր-
մանական օրադրոթին: Պարզաստան: Արարչի-
բարք:—Խառն լուրք:—Անտառական:—
Զատառառառ: Լինելին:—Բանառքն ան:

Պատու 1873 թուից սկսած
 «Մշակ» քաղաքը կը տալի թիֆ-
 լիսի Ա. Բ. Երզնկան բանկի
 (Կոմէսքիսկի բանկ) թէ յայտարար-
 արարութիւնները, թէ պրօցէնտները
 Հայրենեքը:

Բացի խմբագրութենից, ԹԻՖ-
լիսի բաժանորդները „Մշակին“
կարող են գրվել նոյնպէս և պ.
Ծ ա տ ու Ր ե ա ն ց ի խանութում
„Депо Памти“,—պ. Եաբուրովի տանը
Քամուկնեց եկեղեցուն կպած:

Тифліські підписчики „Міака“ для
визволення підписки на 1873 г. крім
редакції „Міака“ можуть звертатися в
Магазин г. Цатурянца „Депо Ламп“ в
домі Пшаврова, протилежно Кавказському Музею

pend

Այս համարով վերջանում է «Մշակ
լրագրի» առաջին շրջանը... Ամբողջ տարի
անդառնալիս մի օր...

Նախ քան սկսենք միւս տարւոյ ընթացքը
դրենք մի անցաւոր հայեացք մօտիկ անցեալ
վերա...

ԹՈՒՂԹ ԽԱՂԱՅՈՂԻ ԿԵԱՆՔԸ

«Մեկու չայտանալի» 40-որդ համարում տրվել է հետևյալ մի յոզված թատրոնի մասին, որտեղ յայտնվում էին հայկացիները հայ-գերատանների խառնաբծման պրոթեստի մասին։ Մենք շատ ուրախ ենք, մեր մայրենի երէստան, ուշադրութիւն դարձնում թատրոնի դրութեան վերա, բայց աչք առաջ ունենալով, որ, թատրոնական ժամանակահատվածները դեռևս մեր բառակալի մշակված է մեր գրականութեան մեջ, ցանկալի կը լինեիր որ թատրոնի վերաբերութեանը դատողութիւնները աւանդութիւն ունենային:

– Օրինակի համար, մեզ շատ հետաքրքրել կը վեր-
խմանալ ինչ փառսերի վերա է հիմնաւում, ՄԻ
ղուի՞ յիշեալ յօգնածի հեղինակը ընծայելով զ-
բասաններին և զհրատմանիներին զովասանչ
հեղու կաւմ սակարակելով նրանց:

Ձեզ գտնելով բառական համոզեցնող ապացույ-
տներ, մենք լինքներու ստիպված ենք լինում պա-
ռել փաստերը:

Աշխատանքը, փորձի համար, մի կնիքն էլ պարհեղ
դերը „երեսուն տարի, կամ թուղթ խաղացող
կեսանք“ անունով պիտույի մեջ և աշխատանք յա

թիւնը պ. Ամբրիկեանին խաղին, որքան կը նեմիկը Լրագրական յօդովածի ընդարձակութիւնը:

Յունկարի մէկն էր... Թիֆլիսի հասարակ-
կութեան մէջ, ինչպէս միշտ, թուղթ էին
խաղում, խօսում էին կր ու ժ օ կ ի, պարս-
հանդէսների, այս կամ այն մասնաւոր անձի,
մասնաւոր կամ բնասանկան դործերի վերա...
Յանկարծ մէկն ասաւ՝ չի՞թէք վաղը դուրս
գալու է նոր հայրց լրագրի առաջին հա-
մարը. — մի քանիսները ուշադրութիւն չը
դարձրին խօսողի վերա, մեւաները արհամար-
հանքով ժպտեցին, երրորդները ծիծաղեցան,
մէկէկները խփոյն խօսողից հնաւայան, կարծես
թէ նրանց ահանջին գկպաւ անախորժ մի-
ձայն, վերաւորական մի խօսք, կամ նրանց
աչքերին ներկայացաւ մի դարշէլի տեսարան...
Թռան տեղից ու հեռացան ..

二五

Հայերէն լեզվով գրել, հայերէն լեզվով
մի լրագիր հրատարակել—ստումէին լարձը
ուսում ստացած Թիֆլիսի հայ-երիտաւարդ-
ները... ում համար, և ի՞նչ նպատակով:

Ո՛հ է կարգադրողը: Մե՛նք պիտի կարգանք... գաղմանայի՝ ինքնաՀաւանութիւն... մեզ ուզու մեն սփռեցն էլ... դուք չըզի տէր արդեօք որ ինչ միտք որ յայանէք, մեզ Համար նոր չի լինի...: Ո՛րքմն դուք զրելու էք այն, որ մեզ վաղու ց ծանօթ է... ինչ յանդգնութիւն:— Իսկ մնացած Հա՛ ժողովուրդը Հայերէն կարգալ էլ չը գիտէ:

五

1871 թվին Կովստում կային հայերէն լեզվով լրագիրները: Այդ լրագիրները հրատարակւում էին անորոշ ժամանակամիջոցներով, անկանոն կերպով... ոչ որ չէր իմանում մէջը ինչ էր գրած, և որ չէր կարգում, շատերը հայերից (մանաւանդ բարձր թմանի հայերը) տեղեկութիւն էլ չունէին:

մար, պատմենք զլիակաւոր երեւոյթները Վառնէի ր
գերի մէջ, որք պարզութեան նրա ընտանոթութիւնը
և որովհետեւ, եթէ կարելի է այսպէս տակ, այլեւ
սպիլ ամբողջ կեանքը նիւնձած է Վառնէիի և Զործի
մէջ միտապարճ յարաբերութիւններէ վրայ, ու
րհմէն, մեր զլիակաւոր ուշադրութիւնը այլ կիտ
ղանքները :

Առաջին գործողութեան մէջ մենք տեսնում ենք վարենէրին, որ ամենին դաւաւում է թղթախաղով։ Այդ հանգամանքում նորա գործ դրած միջոցներ կարգից դուրս խոշոր չարագործութեան օրինակն ցոյց տալիս մեզ։ Նա զօհում է 10 հազար ռուբլի, նորա համար, որ էր բաշխակամութիւնը ժօրժին ցոյց տալով, կարողանայ ժամանակով իրական չանով վարձատրել։ Իսկ իր պլաններին խոշորելուն մենք ծանօթանում ենք վարենէրի իր սակիւթեւեղի ֆոֆօլֆին հետ, սրին նա մկնում հետեւալը՝ Թօրօն չուտով պլանի պատկեր (Աշխատեցէ) և առաջինը լսովինը առնել, քանի սորունը ժօրժի հարը ծեր է, չուտով էր մեանին, բոլոր ժամանակութիւնը բոլորն էր թողնի։ . . այդ հմուտ է վարենէրին, որ յուսաով թղթախաղին միջոց իր հմուտը ցցել կարողութեան մեծ մասը, հատաացած է, որ դրողալը և կարող օրերը հաննելու պէս, Թօրօն և Ամալին փոխադրած սէրը երկու չի տևի, և այնուհետև յոյս ունի դաշխակղել և բարեկամի կնոջը . . .

Ուղղվեց կարող է զայրացած լինել հրե այդպիսի
յանդուզն կերպիւն ոտնակոխ են անում բարոյակա
նութեան բուրբ սիրիւնները, —բայց վարկերի կա

նոցա գոյությունն մասին: Ով որ գիտեր հաս-
ցելուն խաղաղ, կը դաներ թերթի մեջ հե-
տևեալ բովանդակութիւնը: Քանի մի անկապ
քաղաքական լուրեր ունս լազդիներէջ ն
«Դատին», անճամոթ մարդու երկար կեն-
տացութիւն, երկար նամակ ցարդոյ ապա-
տիւ խմբագրին պատուական լը-
րագրի, որտեղ ասում էին թէ մեր ազգը
շատ յետ է մնացել միւս ազգերէջ, բայց
սպաս հետեւ նա պիտի բնթանայ հսկայական
բաշխումը գէտի լուստ որո թեան տապաղը-
թով հետեւ մնծապատեւ... Ախրսկոս աղա
Թարոիրոտեանը ընծայել է 50 ուորքի Ն..
խաղաքի նորաշէն ծխական ուսումնարանի..
երանի մեր բոլոր հայրենակիցները հետեւէին
գլխաի պայծաւ օրինակին, ո՛հ ինչու մե-
տղը իւ բարերարներին չէ ճանաչում.. Եւ այն
թերթի վերջը գալիս էր մի թարգմանու-
թիւն շախարհագրութեան դասագրքից... Եւ
շատ անգամ երբ նիւ թր պակասում էր վըր-
ջին երեսը կամ ալիտակ էր մնում, կամ մ
որ է է պատկերը դարդակ տեղ էր բըռ-
նում..

IV

Ահա փոստից եկաւ մի նամակ, յիշատակելի պարոն, շատ ցաւում եմ որ մեհայաքնակ քաղաքում 4 բաժանորդները աւելի չը գտնիկցաւ: Ձեր լրագիրը դուք շատ օրինաւոր կը լինի, բայց մենք այնքազգնիկցանք մեր հայ-լրագրութեանից, լրագրութիւն սխաղը բոլորովին, պատրաստ չը լինելով այդ գործունէութեանը, — որ մենք այժմ էլ չենք հաստատում թէ հայ երէն լեզվով կարելի է մի օրինաւոր լրագիր հրատարակել...

v.

Սասնիէք ինդրեմ, ասում էր մի ինքնա
ծիրով այդ ապացոյց է, որքան անդործնական
երթասարգը:

Գործը առնուել տաւց այն բոլոր փոփոխը, որ
ստաւցած էր իր հօրից հաբսին ընծաները առնե-
լու համար: Վարենքը աղփանդ աղաւսում է նրա-
նեղ դրովի՛նիսից և պատիկ նշանակված օրը, ն-
բերում է մի քանադադին ֆէր մուսար, որին աղա-
սելով աշարցաւ պոտան, լիքէ վարենքը բերած
լինէր քանադադին ընծան, Գործի հաբը կանիւն
իր որդուն, որ արդէն զբաւ է զրեւ իր կարողու-
նէան մեծ մասը:

Հասկանալի է, որ Ժորժը թե բարոյապէս թ
նիթապէս կազմած լինելով՝ Վարդեթի հետ, ա
ւելի է բարեկամստում և նորա հետ՝ Վարդե
տեհեղալով իւր պլանի իմ մասի կատարումն, վր
նում է վերջապէս և նրա միւս մարտ դուռն ը
րելու, ՝ հսկայանայնել իրան Վմալալանն

Մէջ բանի մէջ միայն սխալակցաւ. վարկերը
այդ սխալէ ցոյց է տալիս, որքան հեղինակը իր
կերպով հետազոտել է նրա տխրութիւնը: Ամալիան դե-
ռս սխալութիւն էր ամուսնաւն, չառ ժամանակ չէ-
նա նրա տխրութիւնը չը կորցնելու. ո իր ամուսնաւն ան-
պատուութիւնից պարտաւոր հասնող համաձայնակցե-
լոսին այն 100 հազար ֆրանկերը որ նրանց որդ-
կերթութեան հասնող էր նշանակելով:

Բայց ինչ,—մինչև այն առափնյան վերադառնալու
Վարդենիի բարձրակետով լինելը, նա այնքան ան-
սովոր է ճամարիտ սկիզբ նշանները հասկանալու
որ մտնելով Վալախի նշխարանք և տեսնելով
սպառնալիքը ինչ օգնուհի սխալ է նրան մեկնելու

Հաւան, հատափոր աղա,—դուք հայոց
լրագիր էք հրատարակելու,—ինչ նպատակով
Հաւատալեք, որ թէ՛ ես մի բան կուզեմ
կարգալ, ձեր գրվածքը չեմ կարգալու: Երևի
մեզ սովորացնել էք կամենում, կարծում էք
որ մենք ձեզանից յետ ենք մնացել լուսա-
ւորութեան մէջ,—գուք սխալվում էք պա-
րոն, մենք գուցէ ձեզանից աւելի ենք հե-
տեւում լուսաւորութեան առաջադիմու-
թեանը... Թէ՛ ես մի բան կարգալ կուզեմ այ-
լը դիմէի ֆրանսիական, սուս, կամ գերմա-
նական լրագրութեանը... բայց ինձ ի՞նչ փայ-
ծել խելքի ծնունդը...

VI

Ահա հրառարարիկեցաւ նոր թագորի առաջին համարը... Թիւ 245 էք զանեւմէյնքաւ... էք...

Բայց պէտք է խոստովանած, որ ամեն
բաղկրկնութի առաջին համարը լաւ է լինում...
տեսնենք ինչ կը լինեն հետեւեալները... մի
ամիս չի անցկենայ, — նրանք սովորած կը
լինեն լցիկ իրանց էջերը Թարգմանութիւն
ներով...

viii

Այս յուսահատ գրութեան մէջն էր մե
հայ հասարակութեան կարծիքը 1871 թ.
մայրենի լրագրութեան վերաբերութեամբ
պղպտի սկզբեղաւ 1872 թիւը...

Քայքայում 1872 թվում վերջանալով, և 1873-ը սկսվելով,—հետաքրքիր էր լինել իմանալ ինչ կարծիքի է մեր Թիֆլիսի լուսաւորված հայ-հասարակութիւնը հայ լրագրութեան վերաբերութեամբ...

որքան առողջութեան նրա գէշիլ ժողովը ունեցաւ
սէրը, Ինարկէ, Ալարմէն, ուրիշ կերպ չէ կարող
ըմբռնել անշահ սէրը, չէ կարող գնահատել մի խել
կնոջ անձնապահութիւնը:

«Հասկէ է ժամանակը ձեր աշգիւրը բայց անկտ
գուք կանգնած էք անդունդի ծայրին: Ճօրժ
ընտրված է, կորած է, անպատված է. վաղը նր
հանրաւ պատրաստված է բռնիս և պատուհաս
Մէթէ գուք կանոնաւ էք ժամանակից լինել նր
վիճակին»...»

Ամսական այդ դրությամբ մեջ մի ելք ունի իր առջև՝ աղբյուր յանդուսդն կերպով իր սեր առաջարկողին նա կարող է միայն պատասխանել այն ինչ որ պատասխանել է ոչուսով մասնական

Բոլոր այդ անցքերը ամփոփում են զործող անձերի կեանքի 15 տարին: Այդ ժամանակահիշո

ցում՝ Վարձերը և ճորժը պահպանվեցին արտա-
զին շնորհով՝ ինչ բայց հեղինակը կամեցի
է անցնել իր հերոսներին հասարակական կեանքի
այլ և այլ կարգերի միջով.— և ահա կրթող դուր
մոլորվեցան մեջ մեք տեսնում ենք Վարձերի
աղքատ մուրաբիանի դրոշման մեջ, պարկը ու
ոմն գրած: Վարձերը թափառելով, պատահում
անախելով չկարող մի յետ ընկած տեղում, ճորժի-
կը ինքն խնդրելով մեջ, ուր որ այդ վերջին (ճորժը
հեռացած դախճված) տարիներով անհետ հայտ
դուրս գալով: Ճորժը ընկած բարդապաշտ մնաց և
աստիճան, որ ժողովապետություն է դրոշմում նե-
ղրությունից իրեն դառն համար, Թող չը կարծի

— „Neue Freie Presse“ հաղորդում է, որ Բ
գարիսյի մէջ ծագած անբաւականութիւնները
շարժման առիթով նշանակվեցաւ Թիւրքիայի
աւաւարութեան կողմից Հանդես-Փայան պա

153 1/2
150 1/2

154
150
95
9 1/2
94 1/2

Ժիւնը
իսկու
էրի՛ն

սէր
էիւր.

ոպ.

բ.

բ.

բ.

բ.

բ.

ինսկ-

ամբ Կը
ի, իսկ

սէն և

բլու և
հարկը

իշխալ
256
Կօմբի,
այերէն

ային-

րճու-

նշա-

որդի)

ն ա-

(պի-

ժա-

ւ Սօ-

ուսէ

ամա-

անդի-

ոգա-

ամեն

ն 10

залоги

ить въ

л, кар-

ւնի

